

Orlando Furioso - talianska epická báseň Ludovica Ariosta, ktorá mala široký vplyv na neskoršiu kultúru; najstaršie verzia sa objavila v roku 1516, aj keď báseň bola zverejnená v úplnom tvare až 1532; Orlando Furioso je pokračovaním nedokončenej rytierskej básne talianskeho spisovateľa Matteo Maria Boiarda Orlando Innamorati (Zaľúbený Orlando), publikovanej v 1495, po autorovej smrti; Orlando je kresťanský rytier známy v angličtine ako *Roland*; dej sa odohráva na pozadí vojny medzi Charlemagenskými kresťanskými paladínmi a saracenskou armádou, ktorá sa pokúša o inváziu do Európy; báseň je o vojne a láske a romantickom ideálu rytierstva; je zmesou realizmu, fantázie, humoru a tragédie; na javisku je celý svet a tiež výlet na Mesiac; veľké obsadenie postáv kresťanov a *Saracénov*, vojakov a čarodejníkov, fantastických bytostí, vrátane gigantických morských monštier zvaných ork a lietajúcich koní Hippogriffov; veľa tém je pretkaných v zložitej epizodickej štruktúre, ale najdôležitejšou je postava palatína Orlanda a jeho neopätovaná láska k pohanskej princeznej *Angelike*, ktorá ho privádza do šialenstva (pozri *Angelika a Ruggiero*); ďalšou dejovou líniou je láska medzi kresťanskou bojovníčkou *Bradamante* a saracénskym bojovníkom *Ruggierom*, ktorí majú byť predkami Ariostových je patrónov, ferrarskej rodiny d'Este; báseň je rozdelená do 46 spevov a je jednou z najdlhších básní v európskej literatúre; pozri *Doré Gustave (Orlando Furioso)*

<http://trueoutsider.wordpress.com/2013/05/29/orlando-furioso/>

https://www.google.sk/search?q=Ruggiero+Rescuing+Angelica+Dor%C3%A9&espv=2&biw=1849&bih=995&tbm=isch&imgil=VX84fR1y3Iut-M%253A%253Be8G07midw3ZlXM%253Bhttps%25253A%25252F%25252Fwww.tumblr.com%25252Fsearch%25252FOrlando%252525BFurioso&source=iu&pf=m&fir=VX84fR1y3Iut-M%253A%252Ce8G07midw3ZlXM%252C_&usq=_Z-cy2oLvpwGUaOM-vlYy0jez2kA%3D&ved=0CDsQyjc&ei=eR16VNEK1dxqkquCyAo#facrc=&imgdii=&imgsrc=VX84fR1y3Iut-M%253A%3Be8G07midw3ZlXM%3Bhttps%253A%252F%252F36.media.tumblr.com%252F881ac8839fc3c0556728c1d7f149651d%252Ftumblr_mrml19yigr1rp2wx5o1_500.jpg%3Bhttps%253A%252F%252Fwww.tumblr.com%252Fsearch%252FOrlando%2525BFurioso%3B500%3B626

Orlem Bernard van - (†1541); tiež sa volal Barend van Orlom alebo Barentu van Orlom, Bernaert van Orlom, Bernaert Orley alebo Barend van Brussel; flámsky renesančný maliar a kresliar a tiež hlavný návrhár bruselských *tapisérií* a *vitráží*; patrí do skupiny katolíckych flámskych maliarov, ktorí boli ovplyvnení talianskym renesančným maliarstvom; patrili do rozvetvenej maliarskej rodiny (pozri *maliarske rodiny*); je pravdepodobné, že sa spočiatku učil v dielni svojho otca, obskúrneho maliara, ktorého meno sa objavuje ako Majster Liggre (register) Cechu svätého Lukáša v Antverpách a ktorý mal niekoľko žiakov; Bernard van Orlom získal vedomosti renesančného slohu z rytín a radu návrhov Raffaelových gobelínov pre Skutkov apoštolov, ktoré boli prítomné v Bruseli medzi 1516 a 1520; mali byť prevedené do tapisérií pre pápeža Leva X. Pieterom van Aalstom; vo svojich raných dielach pokračoval v tradícii *Jan van Eycka*, *Rogier van der Weydena* a ich nasledovníkov; od 1515 on a jeho dielňa získali rad zákaziek pre portréty, vrátane od kráľovskej rodiny a od ľudí spojených s dvorom; r. 1516 namaloval kópiu *Turínskeho plátna*, obyčajne pripisovanú *Albrechtovi Dürerovi*; pozri *antverpskí maliari cechu sv. Lukáša*

Maliarsky rod Orlom:

Valentin van Orlom (†1532):

1. Philipp van Orlom (†1566; návrhár gobelínov, karikatúry)
2. Bernard van Orlom (†1542; maliar a návrhár tapisérií):
 1. Michael van Orlom
 2. Hieronymus van Orlom I. (aktívny okolo 1567-1602)
 3. Giles van Orlom (1535 - 1553, maliar):
 - Hieronymus van Orlom II (maliar):
 1. Hieronymus van Orlom III (maliar, portrétista, rytec)
 2. Pieter van Orlom (†po 1708; miniaturista a krajinár):
 1. Richar van Orlom II (†1732; maliar a rytec)
 2. Jan van Orlom (1665-1735; maliar a rytec)
 3. François van Orlom (historický maliar)
 4. Richard van Orlom I.:
3. Everard van Orlom (narodené po 1491; maliar)

4. Gomar van Orlom (aktívny okolo 1533; maliar).

http://en.wikipedia.org/wiki/Bernard_van_Orley

http://fr.wikipedia.org/wiki/Famille_van_Orley

<http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=40030931+&cr=644&cl=1>

<http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=40030923+&cr=645&cl=1>

<http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=40030921+&cr=646&cl=1>

<http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=40030911+&cr=647&cl=1>

A. Van Orlem: Bitka pri Pávii (gobelín, 1528-1531, Brusel)

B. Van Orlom: Triptych Haneton (16.st.)

B. Van Orlom: Madona s dieťaťom a Jánom Krstiteľom (1.pol. 16.st.)

B. Van Orlom: Panna z Leuvenu (1520)

Orlem Jan van - (†1735); alebo Jean van Orlom; flámsky maliar, brat maliara *Richarda van Orlom II*; najviac známy ako umelec čalúnnik; bol vzdialeným príbuzným slávneho maliara *Bernarda van Orlom*; pozri *maliarske rodiny*

http://fr.wikipedia.org/wiki/Famille_van_Orley

Orlem Pieter van - (†1708); flámsky miniaturista a krajinár, člen rozvetvenej umeleckej rodiny Orlem; je synom Hieronyma van Orlom II a brat Hieronyma van Orlom III; dekan cechu svätého Lukáša; jeho vnukom je maliar *Maximilien de Haese* (†1787); pozri *maliarske rodiny*

http://fr.wikipedia.org/wiki/Famille_van_Orley

http://fr.wikipedia.org/wiki/Pieter_van_Orley

Orlem II Richard van - (†1732); brat *Jana van Orlem*; flámsky rytec a kresliar, potomok slávnej bruselskej umeleckej rodiny; počas svojho života sa tešil solídnej povesti a zanechal značné dielo, vrátane piatich set kresieb, asi sedemdesiat pôvodných rytín a tridsiatich miniatúr; pozri *maliarske rodiny*

http://nl.wikipedia.org/wiki/Richard_II_van_Orley

Orlem Valentin van - (†1532); bruselský maliar 15.-16.st.; člen slávnej bruselskej umeleckej rodiny Orlom; pozri *maliarske rodiny*

http://fr.wikipedia.org/wiki/Valentin_van_Orley

orlica heraldická - *heraldická orlica*

orlica moravská - orlica s korunou na hlave, vo farbách červeno-bielej šachovnice; umiestnená v ľavej spodnej časti heraldického štítu; pozri *atribúty, symboly a alegórie, Moravia, heraldická orlica*

orlica sliezska - orlica s hlavou otočenou doľava s korunou na hlave; na československom štátnom znaku čierna s hlavou otočenou doprava s korunou na hlave; umiestnená v pravej spodnej časti heraldického štítu; pozri *heraldická orlica; Silesia*

orlí pult - pult orlí

orloj - tiež *astronomické hodiny*; vežové hodiny zriadené od 14.st., ktoré okrem času udávajú aj ďalšie údaje (napr. astronomický čas, postavenie Slnka a Mesiaca apod.); zvyčajne s bohatou výzdobou

orloj pražský - Pražský orloj

Orlov - Expres: *diamant* pomenovaný po svojom majiteľovi grófovi Alexejovi Grigorjevičovi Orlovovi, ktorý bol ruským vojnovým a štátnym činiteľom a armádnym generálom; gróf Orlov zohral dôležitú úlohu pri palácovom prevrate roku 1762, ktorým bola na ruský trón nastolená Katarína II.; gróf Orlov svojej kráľovnej a milenke Kataríne II. venoval diamant, ktorý mal jeho meno; diamant Orlov sa dostal do kráľovskej *barly*; pozri *Kóhe Núr, Hope, Sancy, Vajra*

Ormuzd - *www*: Ormuzd alebo *Ahura Mazda* je staroperzský boh svetla a dobra; Peržania uctievali jediného boha Ahura Mazdu (Ormuzd - boh dobra), ktorý sa podľa ich viery zmieta v božskom boji s *Ahrimanom* (bohom zla); človek má Ormuzdovi pomáhať dobrými skutkami a získa za to po smrti blaženosť; symbolom Ormuzda je oheň; s týmto učením súvisel aj kult ohňa (svetlo - dobro) a kult slnka (boh slnka *Mitra*), *Ahura Muzda*

ornament - z lat. *ornare* - "zdobiť"

[http://de.wikipedia.org/wiki/Ornament_\(Bildende_Kunst\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Ornament_(Bildende_Kunst))

<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82>

<http://de.wikipedia.org/wiki/Ornament>

-ozdobný umelecký útvar, lineárny alebo plastický, tvorený rytmickým a symetrickým opakovaním štylizovaných naturalistických alebo abstraktných (geometrických) prvkov; ornamenty zostavované do nekonečného radu (*kyma, páska, úponka, oblúčková páska*), do plochy (*rozvilina, pletivový systém, arabeska*); súhrn všetkých ornamentov a okrasných prvkov na jednom súvislom umeleckom objekte, v určitom priestore, na určitom priečeli sa nazýva *dekór* (porovnaj *dekorácia*); súhrn všetkých ornamentov v rámci umeleckého okruhu sa nazýva *ornamentika*, rovnako sa nazýva ornamentika jednotlivý ozdobný *motív*; podľa funkcie sa ornament delí na *ornament okrasný* a *ornament členiaci*; základné typy ornamentu: *ornament geometrický, rastlinný, zoomorfný*

Baleka: v grafike, maliarstve a sochárstve ale aj v architektúre a *užitom umení* ozdobný prvok rovnakého druhu (porovnaj *ornamentika, ornamentálnosť*); ornament je vždy spätý s dielom, do ktorého štruktúry je začlenený; podrobuje sa akémukoľvek materiálu (kameňu, slonovine, kovu, textilu, koži apod.); materiál môže byť podstatnou významovou zložkou ornamentu (*zlato a jantár* v umení Východu znamenajú *lásku, koraly radosť, perly* alebo *striebro* česťnosť a *pravdivosť* (pozri *Cnosti a Neresti*); rovnako je významovou zložkou ornamentu farba (pozri *farebná symbolika*); v *lámaistickom* umení znamená červená farba *vítazstvo*, modrá *pravdu*, žltá *lásku*, biela *čistotu*, čierna *chudobu* alebo *zradu*; v *lámaistickom* umení znamená červená farba *vítazstvo*, modrá *pravdu*, žltá *lásku*, biela *čistotu*, čierna *chudobu* alebo *zradu*; ornament niekedy považovaný za najstarší spôsob umeleckého odrazu skutočnosti a umelecky tvorivého sebaujedenia (vyjadrenie ozdobnými prvkami: členenie plochy; významovými funkciami: *symboly*; vyjadrenie praktickými funkciami: *zárezy* zaisťujúce lepšie držanie nástroja); funkcie ornamentu historicky podmienené a premenné: pôvodne praktická a významová funkcia sa môže premeniť na funkciu estetickú; ornament odráža predstavu sveta a elementárnych síl (*svastika > slnko*, zalomená línia - *blesk*; pozri *symboly geometrické, priamka*), životných prejavov (*rytmus* ornamentu), projekciu postojov ku svetu a životu (*mongolský ornament* prepojených *kruhov* a *štvorcov* symbolizuje *pravdu*, večné *priateľstvo*, silu a vytrvalosť; prepletený *krížový ornament* znamená tisíc rokov *nešťastie*); ornament môže mať rituálny alebo *apotropajný* význam (ornament morskej vlny, často v podobe polkruhov, zobrazovaný na kobercoch zakrývajúciach vchod do mongolských *jurt* má ochranný význam (porovnaj v *gréckom antickom umení* ornament *meadru špirálového* varianty, napr. *morská vlna*; doposiaľ podchytených cez 5 tis. ornamentov, delených podľa rôznych hľadísk a zákonitostí: podľa motívov, štruktúry, základného tvaru (*štvorec, trojuholník, kruh*), spôsobu radenia, rytmizácie (pozri *rytmus*), *symetrie, asymetrie* (napr. *rokaj*), techniky prevedenia, materiálu apod.

delenie podľa motívov:

dve základné skupiny, ktorých hranica nie je vždy presná:

1. geometrické ornamenty (pozri *krivka dymová*)
2. prírodné (naturalistické) ornamenty:
 - antropomorfné (ľudské), tiež termín figurálne
 - zoomorfné (zvieracie)
 - vegetabilné (rastlinné)

-ornament môže predlohu (prírodu) *iluzívne* napodobňovať alebo ju *stylizovať*, že už predlohu nemožné, napr. v prípade vegetabilného ornamentu, botanicky určiť; ornament môže mať v umeleckej tvorbe podradené ale aj dominantné postavenie (*islamské umenie*; pozri *islamská kaligrafia*, *ornament epigrafický*); štruktúra ornamentu sa tiež mení nerovnomerne: môže ustrnúť, pôvodný význam môže byť vývojom zastretý (potom plní iba estetickú funkciu), môže však tvarovými funkciami sledovať vývoj umenia; táto variabilnosť osobitne vysoká v arabskej ornamentike, pomerne malá je v *antike*; variabilnosť ornamentu sa presadzuje často pri preberaní ornamentu inou oblasťou: gréckej *palmete* predchádzal zložitý vývoj od egyptského lotosového ornamentu (pozri podrobne *lotos*); z palmety potom odvodený ornament *rybí mechúr*; ornament často charakterizuje obdobie, kultúrnu oblasť, svetový a umelecký názor (*islamské umenie*); pre antiku bol príznačný *meander*, *akant*, *palmeta*; v *germánskom* a *skýtskom umení* prevažuje zvierací ornament; v *gotike* prevažoval vegetabilný ornament (pozri a porovnaj *listie*); v *renesancii* prevažoval *ornament florálny*

pozri: *maureska*, *meander*, *morská vlna*, *perlovec*, *páska*, *peniažky*, *mušľa*, *mriežka*, *peníľa*, *pletenec*, *rozeta*, *triskelis*, *rozvilina*, *palmeta*, *vajcovec/vajcovka*, *boltec*, *kartuš*, *rokaj*, *šatka*, *rúška*, *záves*, *opus reticulatum*, *strom života*, *svastika*, *trofej*, *zrkadlo*, *mutuli*, *antemión*, *arkatúra*, *akant*, *bleschlagwerk*, *čabraka*, *lambrekýn*, *diamantový rez*, *girlanda*, *festón*, *groteska*, *guttae*, *kašmír*, *klinorez*, *vruborez*, *krenelovanie*, *kružba*, *rolwerk*, *kvadrilob*, *maskarón*, *búkranon*, *palmeta*, *flambeau*, *rybí mechúr*, *štvorlístok*, *granátový vzor*, *šachovnica*, *vlys šachovnicový/vlys krychlový*, *oblúčkový*, *oblúčkový hrotitý*; *kvapka*, *vlčie zuby*, *listovec*, *entrelacs*, *Fleur de lis*/"*bourbonská ľalia*", *dymová krivka*; *konáre/větvi*, *fleuron*; *vlys*; *guillocheria*, *broderia*

H. S. Beham: Gašparko (rytina, 1542)

ornament antropomorfný - jeden zo základných druhov *ornamentu* s motívom ľudskej postavy, hlavy, napr. *hlavica figurálna*, *maskarón*; typický pre *románsky sloh*

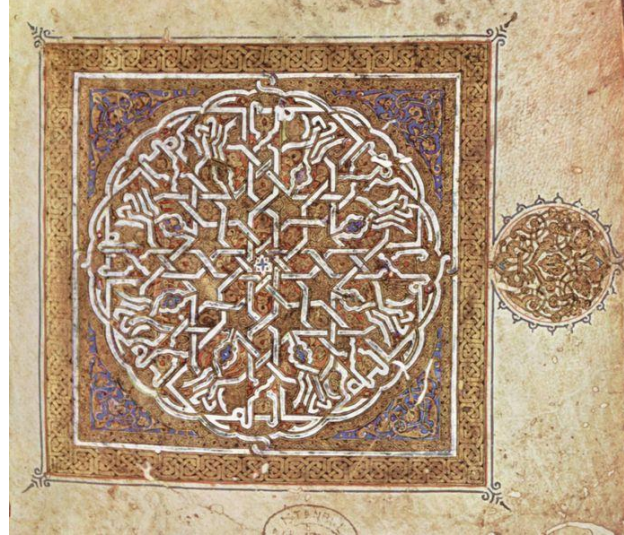
ornament boltcový - *boltec/ornament chrupkovitý/ornament ušnicový*

ornament členiaci - *ornament* s funkciou členiť plochu (napr. *lizéna*, *kružba*); prechody medzi okrasným a členiacim ornamentom sú plynulé

ornament epigrafický - *ornament* z kaligrafickej formy arabského písma (pozri *naschí*); pozri *kaligrafia*, *islamská kaligrafia*

ornament florálny - *florálny ornament/kvetinový ornament*

ornament geometrický - jeden zo základných typov *ornamentu*, konštruovaný kružidlom a pravítkom, napr. *meander*, *vlys laločnatý*; dôležitá súčasť *islamskej ornamentiky* (*špirála*, *hviezda*, *kruh*); pozri *polka dot*

Štyridsiat' mučeníkov zo Sebasty (Sýrsky evanjeliár, 1220)
arabský ornament (Korán, 1182)

ornament chrupkovitý - boltec/ornament boltcový

ornament krížový - v mongolskom umení prepletený krížový ornament symbolizuje tisíc rokov *nešťastia*; pozri *symboly číselné 100, 1000*

ornament kvetinový - ornament florálny

ornament listový - pozri *fikellura, vlýs listový*

ornament mušľový - neskororenesančný ornament, vo francúzskom *rokoku* v podobe *rokaja*; typický pre nemecké rokoko

ornament okrasný - ornament iba s ozdobnou funkciou (napr. *maskarón, rokaj*)

ornament páskový - pozri *pleteneč*

ornament pletencový - *pleteneč*; pozri *entrelacs*

ornament podbíjaný - *bleschlagwerk/ornament vybíjaný*; Beliana pod termínom *beschlagwerk*

ornament rastlinný/vegetabilný - jeden zo základných typov ornamentu, napr. *akant, palmeta, antemion, enkarpa, fleuron*; jeho súčasťou je *florálny ornament*; rastlinný ornament vo (pozri *lístie*) prevážil nad florálnym už v *antike*; do rastlinnej ornamentiky zaradovaná aj *maureska* a vo svojej pôvodnej podobe aj *arabeska*, ktorá však v dnešnej verzii stratila svoj prírodný vegetabilný charakter; ornament vegetabilný (*lístie*) prevažoval v *gotike* (porovnaj antický *lístovec*) a v *secesii*

ornament rotačný - neskorogotický ornament v zostave troch aj viac prvkov (*flambeau/rybí mechúr*), umiestňovaný najmä v *rozetách* a *oblúkoch* okien

ornament sieťový - pozri *fikellura*

ornament srdcový - *srdcový ornament*

ornament špirálový - ornament stredovekého *knižného maliarstva*, odkazujúci na írsko-keltské a keltsko-germánske zdroje; pozri *Book of Kells, Book of Durrow; špirála*

Špirálový ornament (severné krídlo brány Posledného súdu, Notre-Dame v Paríži, 13-14.st.)

ornament ušnicový - správny slovenský názov ornamentu *boltcového/chrupkovitého*; pozri *boltec*

ornament vegetabilný - *ornament rastlinný*

ornament volútový - *volútový ornament*

ornament vybíjaný - *podbíjaný ornament/bleschlagwek*

ornament zavíjaný - *zavíjaný ornament*

ornament zoomorfný - *zoomorfný ornament*

ornament zvierací - *ornament zoomorfný/zverný*

ornamentálnosť - ornamentálny rys výtvarného názoru, napr. v *orfizme* alebo v *secesii*

ornamentálny štýl - Baleka: v úzkom význame štýl *pompejského maliarstva* v rozmedzí 15.pr.Kr.-63 po Kr.; charakteristický sklonom k plošnosti a potlačením priestorovej ilúzie (pozri *iluzionizmus*), farebnou striednosťou; motívy *giráland* (pozri *enkarpa*), *masiek*, *košíčkov* apod.; maľované letmo a *minuciózne*; odraz dobového *klasicistického* vkusu, ktorý bo výsledkom politického vývoja

ornamentika - 1.zdobnosť, výzdoba *ornamentmi*

2.náuka o *ornamentoch*

3.súhrn a sústava *ornamentov* v rámci určitého umeleckého okruhu, *slohu*, časového úseku, jednotlivého umelca

ornát - 1.pôvodne bohato zdobené, dnes jednoduché vrchné liturgické bohoslužobné rúcho katolíckych kňazov s otvorom pre hlavu a s výstrihom pre ruky; nosené cez *albu*; *kasula*; pozri *liturgický odev*, *mitra*, *hřebeň*

2.slávnostný stredoveký odev s bohatou výšivkou; pozri *plášť*

A. Isenbrandt: Omša svätého Gregora Veľkého (1510-1550)

F. de Zurbarán: Sv. Vavrínek (1636)

J.-M. Vien st.: Pápež svätý Gregor Veľký (18.-19.st.)

orodovať - pozri *deesis*, *Mária orans*

K. Witz: Orodovanie za spásu (1444)

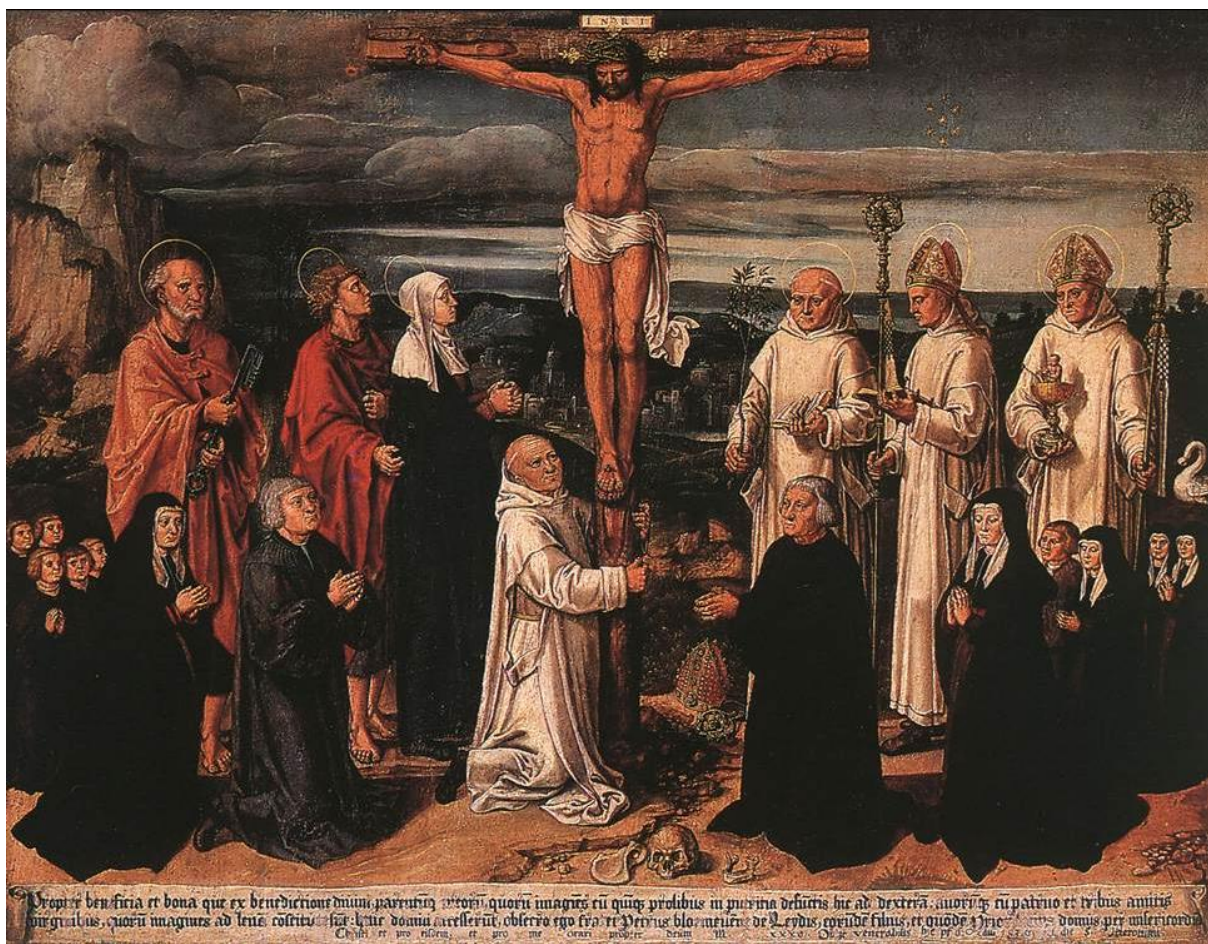
L. Giordano: Sv. Gennaro prosí s Pannou Máriou Krista a Boha Otca o ochranu pred morom (1656)

orodovná modlitba -

<https://en.wikipedia.org/wiki/Intercession>

Jean Colombe: Modlitba za ochranu (Prebohaté hodinky vojvodu z Berry, 1485-1486)

A. von Worms Woensam: Ukrižovanie so svätými (1535)

orol - podľa niektorých mýtov z neho vznikli *drahokamy*; ranokresťanské symbolické zobrazovanie Ježiša

Baleka: pre svoj ostrý zrak symbol vševidúcnosti, vzletu, *sily*, božskej *moci*, *rozumu*, *osvietenia*, *víťazstva*, *spravodlivosti* a *práva* (> na príkaz *Dia* kľuč *Prométheovi* pečeň); orol *atribútom* *Dia*, ktorému nosil blesky a sám nimi nemohol byť zasiahnutý; orol tiež symbolom večného života, založeným na predstave vlastnej sebaobrody omladzovaním (orol sa obrodzuje vzletom do žiary slnka a ponorením do vody > spojenie týchto dvoch živlov podmieňuje život; porovnaj *Fénix*); orol podnecuje k duchovnému vzopätiu, t.j. v mýtoch má často úlohu vychovávateľa a záchrancu); orol odnáša panovníkov do neba (*Romulus*) alebo ich na ceste sprevádza (rovnako ako v rímskej antike cisárovne odnášané do neba *pávom*); vznik a ďalšie významy symboliky *orla dvojhlavého* pozri nižšie; orol ako symbol síl a božstva zobrazovaný v boji s *hadom* (v kresťanskej symbolike boj Krista a *diabla*); orol s rybou v pazúroch, ktorú unáša hore k nebesám, predstavuje Krista dvíhajúceho veriaceho z *krstiteľnice*; symbol *orla* značí v kresťanstve aj *vznešenosť*, *svetlo* *nauky*, *osvietenia*; tvar *orla* preto majú často *kazateľnice* (pozri *pult orlí*) alebo nesú jeho zobrazenie; orol aj *atribútom*: *Jána Evanjelistu* a je priradený aj ku sv. *Augustínovi*; orol aj symbolom *zmŕtvychvstania*

Lurker: v mýtoch a náboženstve od neho málo dôležitejších vtákov; nažíva pri bohoch v nebi, kam nosí vyvolených ľudí (babylonský pokus o *nanebovstúpenie*, pri ktorom sa sumerský vládca *Etana* nechal orlom zaniest do neba do záhrad bohyně *Ištar*); orol s hlavou *leva emblémom* sumerského boha *Ningirsu*; v *Sýrii* orol zasvätený slnečnému bohu *Palmyry* (pozri *solárne božstvo*); v *gréckej mytológii* orol sprievodcom *Dia*; *Rímska ríša*: povznesenie cisárovej duše odchádzajúcej k bohom naznačované Rimanmi tým, že súčasne so spaľovaním mŕtvol vypúšťali orla; v kresťanstve dôležitá symbolika *orla* (sila, vytrvalosť, starostlivosť) v starozákonných biblických textoch: *Izaiáš* 40,31; *Exodus* 19,4; *Deuteronomium* 32,11; *Žalm* 103,5; *Jeremiáš* 48,40; *Jób* 39,27-30; *Ezechiel* 17,3; v novozákonných textoch: *Lukáš* 17,37; *Physiologus* dáva do stredu pozornosti obrodenie *orla*; orol sa stáva pre svoju majestátnosť symbolom Krista (galské a

talianske *sarkofágy* na prednej strane s hlavou orla a krídlami, v zobáku *vavrínový veniec* s Kristovým monogramom (pozri *christogram*); orol na *krstiteľnicích* dodnes pripomína vzkriesenie; orol ako symbol múdrosti atribútom *Jána Evanjelistu*); majestát božieho slova na stredovekých *kazateľniciach* často zobrazovaný ako orol s rozťahnutými krídlami (*orlí pult*)

Heinz-Mohr: pre veľa národov (*Asýria, Babylónia, Perzia*) symbolom duchovnej výše a nositeľ božskej vznešenosti > objavoval sa aj ako alegória *víťazstva*; v starej *predkolumbovskej* peruánskej kultúre zobrazovaný ako premožiteľ *hada* (dodnes v štátnom znaku Mexika orol s hadom v pazúroch); podľa predstáv Kalmykov (pri Kaspickom mori) žil orol v korune *stromu života* a ohrozoval *draka* žijúceho pri päte stromu (odraz mýtu ešte v 13.st. v motíve orla s drakom v pazúroch na zástave *rímsko-nemeckého* cisára Ottu IV.); biblická symbolika raného kresťanstva sa obmedzuje na obraz rýchlosti, sily a obnovenia > na *katakombových* maľbách a mozaikách slúži orol čisto na dekoratívne účely; na *pečatiach*, prsteňoch ap. symbolizuje orol *Rím* ako centrum moci; rímsky typ zobrazenia orla prebrali od *Byzancie barbari* v podobe náprsných *štítkov*, ktoré slúžili ako ozdoba alebo označenie vojenskej hodnosti a objavovali sa dokonca aj na prepychových pancieroch koní; vyobrazenie orla ako štátneho symbolu má pôvod v tradícii: orol ako kráľovský vták a obraz víťazstva sily; nemecký ríšsky orol bol vraj podľa rímskeho vzoru vydvihnutý Karolom Veľkým pri jeho korunovácii r.800 ako symbol jeho ríše (pozri *rímsko-nemecká ríša*); 1354 *dvojhlavý orol* zahrnutý do nemeckého cisárskeho *erbu*; treba rozlišovať tohto iba *heraldického* orla (pozri *heraldická orlica*) od orla ako symbolu *Jána Evanjelistu*; stretávame sa s ním v *tetramorfe* ale aj jednotlivo v súvislosti s *apoštolom Jánom*; orol môže byť aj symbolom *neofyta* a *katechumena*; vďaka spojitosti orla so *slnkom* (v *bestiároch* sa uvádza, že ako jediný živočích dokáže hľadiť priamo do slnka a potom, čo sa vystavil jeho najväčšej žiare, sa ponára do studnice mladosti, aby si obnovil sily) sa stáva orol symbolom *vzkriesenia*; orol s *rybou* v pazúroch chápaný ako symbol Krista, ktorý dvíha veriaceho (rybu) z krstiacieho prameňa do večnej blaženosti; znamenie štvrtého *evanjelistu* (Jána) poukazuje na štvrtú kardinálnu cnosť (pozri *Cnosti a Neresti*): rozvážnosť, ktorú má kresťan pestovať podľa príkladu svojho Pána (rozmyšľanie o meradlách večného života, ktorý nepodlieha mravnej skaze); s orlom víťaziacim nad hadom ako je známy z *antickej* mytológie sa stretávame aj v kresťanskom umení (orol tu zastupuje Krista, ktorý bráni cirkev proti diablu); orol je ďalej atribútom *Eliáša, Adalberta, Cuthberta, Medarda, Stanislava, Prisky*

Hall: zasvätený *Jovovi (Diovi)* a bol aj jeho *atribútom* (zobrazovaný niekedy so zväzkom šíпов v pazúroch); v antickej *mytológii* *Diovým* orlom unesený *Ganymédes*; *Hébe* zobrazovaná s krčahom a orlom; orol zaslaný Diom kľul pečeň *Prométheovi*; ako symbol sily a víťazstva orol zobrazovaný na *zástave* rímskych *légii* (pozri *vexillum*); v rovnakom zmysle v štátnych znakoch; atribútom *Jána Evanjelistu*, niekedy s brkom a kalamárom vo forme rohu v zobáku a je jednou zo štyroch apokalyptických bytostí (pozri *Apokalypsa*): orol volal "beda!", až zaznejú posledné poľnice (pozri *vták Beda*); v alegórii je orol atribútom *pýchy* spolu s *levom* a *pávom* (pozri *Superbia, Cnosti a Neresti*) a *Zraku* (pozri *päť zmyslov*)

Biedermann: z dôvodov symetrickej štylizácie je na štítoch alebo štátnych znakoch často znázorňovaný v podobe *orla dvojhlavého*; podľa ľudovej viery obdobne ako *fénix* alebo židovský *milcham* môže omladnúť > symbolom krstu > jeho obraz na krstiteľniciach; okrem cnosti *spravodlivosti* videlo v ňom kresťanstvo aj stelesnenie hriechu *pýchy* (zrejme preto, lebo orol vidí dobre do diaľky ale blízke veci ako keby prehliada); v *kalendári aztéckom* 15.deň mesiaca nazývaný Quauhli - *Orol*; narodeným v tomto znamení pripisované bojové vlastnosti, súčasne aj sklon k lúpežiam (dva elitné oddiely aztéckych bojovníkov, ktorí na Zemi stelesňovali duálny systém nebeských polárnych síl (*Slnko* a *Hviezdy*) sa nazývali orly a *jaguáre*; na jednej strane symbolizovali dravého vtáka a na druhej strane najväčšiu mačkovitú šelmu Mexika; bohyňa *Cihuacoatl-Quilaztli* nazývaná aj orlica (*Quah-Cihuatl*): považovaná za vodkyňu žien, ktoré zomreli pri pôrode (pôrod dieťaťa považovaný za hrdinský čin) > zdobila ju koruna z pier *orla*; v starej Číne orol (*jing*) znie foneticky rovnako ako hrdina; orol sediaci sám na skale symbolom bojovníka- samotára; orol sediaci na borovici symbolizoval v Číne dlhovekosť s nezlomnou silou; orol bol panovníckym symbolom *Hunov* v centrálnej Ázii (pozri *symboly a personifikácie národné*) ; podobu orla má aj indický *Garuda* bojujúci s *hadom*; orol spolu s *levom* najčastejším motívom *heraldiky* (vždy štylizovaný: pozri *orol dvojhlavý*); v heraldike od 14.st. orlie pazúry pridávané *monštru* zloženému z *leva, leoparda, draka* a *býka*); pre hrdinské činy pripisované orlovi dávali si ho do štítu panovníci; v psychologickéj symbolike je orol "mocná okrídlená bytosť v azúrovom duchovne (Aeppli) a sny o orlovi sú pozitívne hodnotené; varovné aspekty sú

tam, kde "orlie myšlienky" napádajú sféru bežného života, spochybňujú ho a spaľujú "pohlcujúcou náruživosťou" > aj z tohto vyplýva, prečo je orol symbolom *evanjelistu Jána*, ktorý sa najviac pohyboval v spirituálnej oblasti; stredoveké *bestiáre* prirovnávajú orla k praotcovi *Adamovi* (spočiatku sa Adam vznášal tak ako orol v nebeských výškach, zbadal *zakázané ovocie* a to ho zviedlo na zem); orol je v protikladnom symbolickom význame k *holubovi/holubici*; jeho protihráčom a nepriateľom je *labuť*, ktorá sa mu nebojí postaviť, ak je napadnutá; pozri *atribúty, symboly, alegórie a prirovnania; vták*

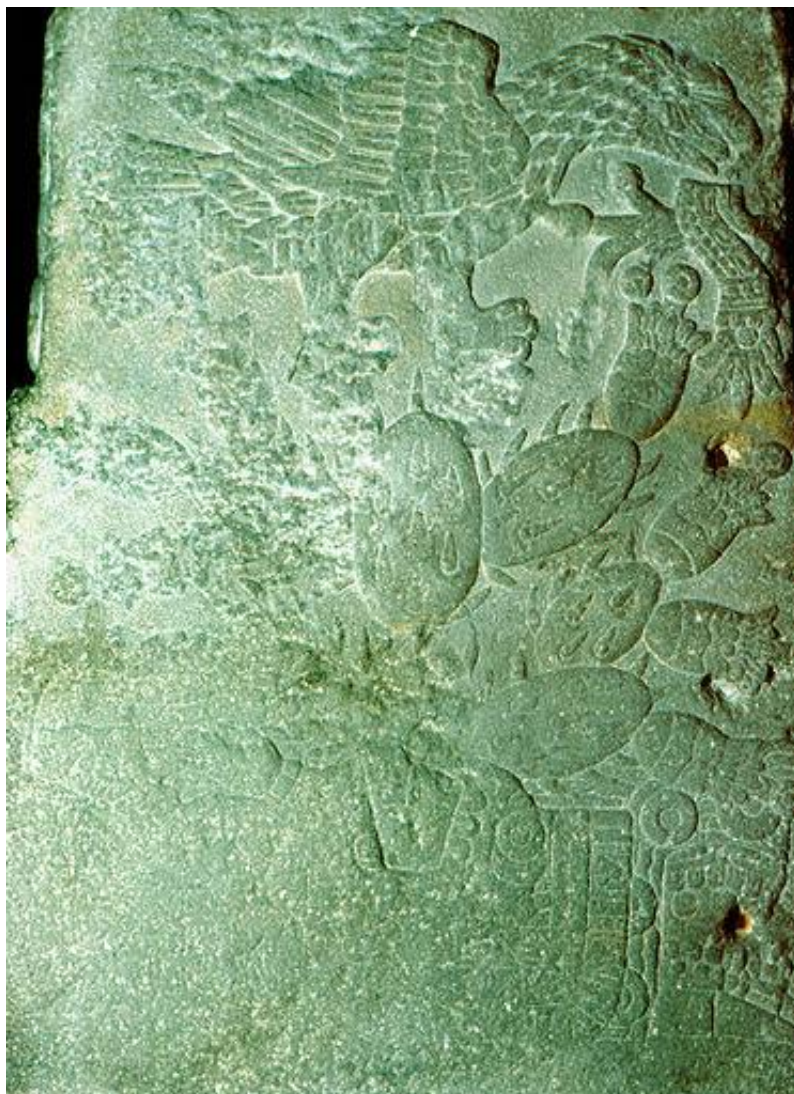
-v súvislosti s heslom *sokol*: v horských krajinách má orol podobný symbolický význam ako sokol

Becker v súvislosti s heslom *sova*, *kuvik*: sova a kuvik ako nočný vták, ktorý neznesie slnečné svetlo tvoril v symbolike protipól *orla*

Lurker v súvislosti so symbolikou orla: orol symbolom sily a vytrvalosti (tí, ktorí dôverujú Bohu nadobúdajú novú silu, vznášajú sa ako orly, bežia bez únavy...)

-podľa stredovekého *bestiára* je orol statočný vták, schopný letieť proti slnku; keď zostarne, zoslabne jeho zrak a ťažknú jeho krídla; potom letí blízko k slnku, v ktorom zhorí jeho staré perie a blana na očiach; orol uctieva slnko a pozerá sa naň; zbabelé mláďa orla, ktoré pred slnkom odvráti oči, je vyhodené z hniezda; svoju vytrvalosť orly testujú počas turnajov, pri ktorých medzi sebou bojujú v jasnom slnečnom svetle; zrak orlov je veľmi ostrý; keď letia nad vodou, vidia ryby číhajúce v hlbine

pozri *Ján Evanjelista; orlí pult, heraldická orlica, heraldické figúry; sfinga; Ningirsu; Germania; vták; apoteóza, dvadsaťštyri starcov: Ján; fénix, alerion/alerio, Hraesvelg*

Orol sediaci na opuncii a zabíjajúci hada (zadná strana aztéckeho monumentu)

Ganymedes (rímska antika)
Ganymedes (rímska antika, 1.st.)

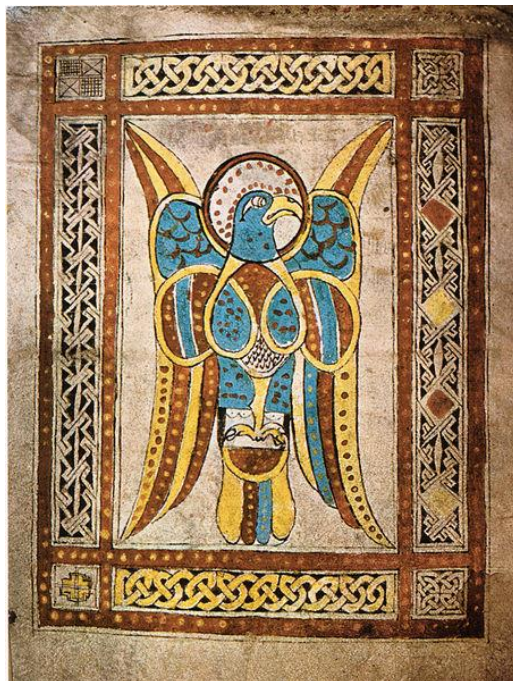
Ganymedes a orol (antická socha, Kartágo)

Orol ako symbol evanjelistu Jána (iluminácia z Book of Dimma, 8.st.)

Orly (iluminácia stredovekého bestiára)

Bratia z Limburgu: Sv. Ján na ostrove Patmos (Hodinky vojvodu z Berry, 1411-1416)
Orol ako symbol evanjelistu Jána (iluminácia z Book of Dimma, 8.st.)

Domenichino: Sv. Ján Evanjelista (17.st.)
Autor neuvodený: Sv. apoštol Ján (Katedrála svätého Izáka, Petersburg)

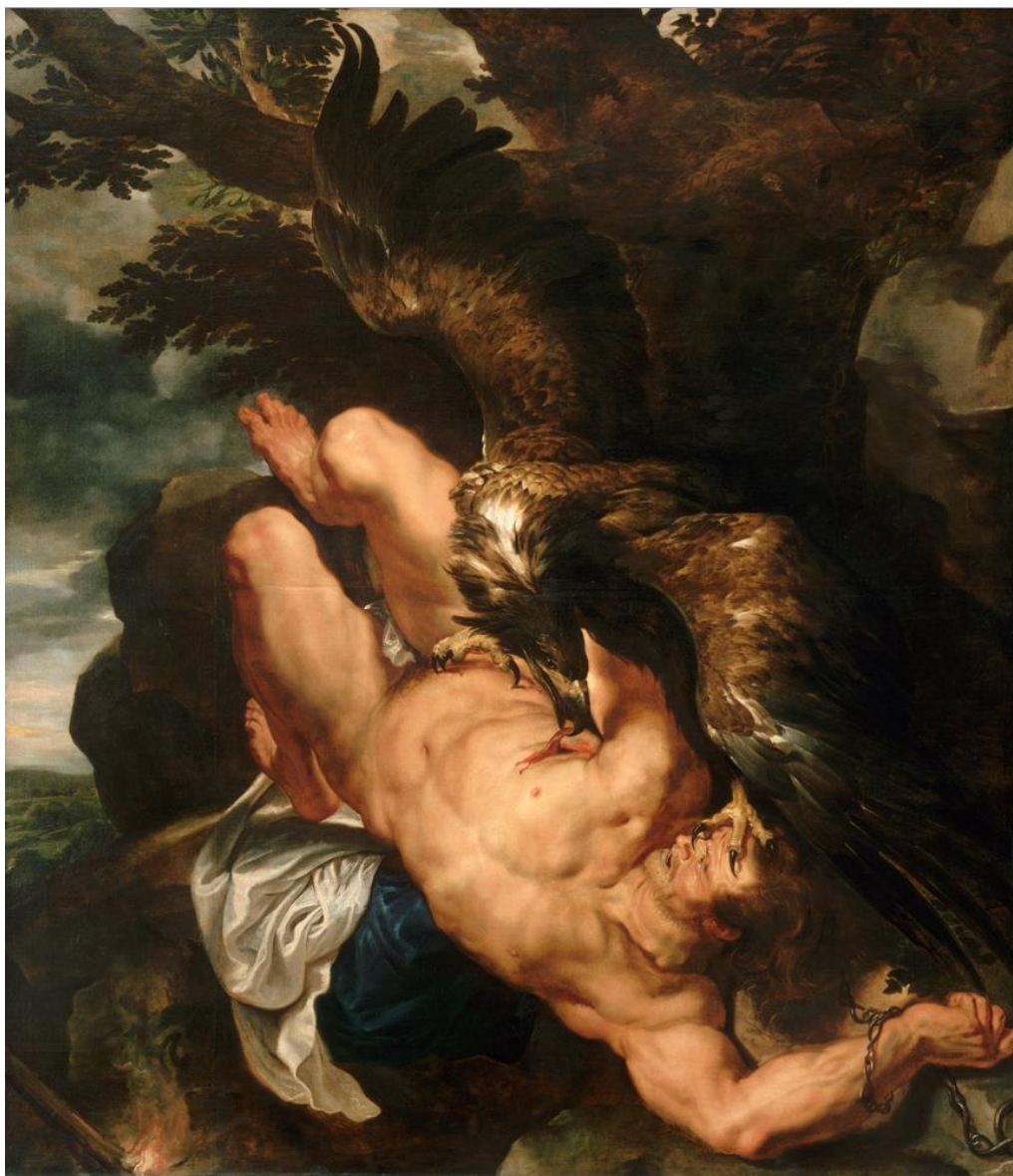
V. Borovikovskij: Evanjelista Ján (íkona z Kráľovskej brány centrálneho ikonostasu Kazanskej katedrály, Petersburg, 1804-1809)

H. Aldegrever: Groteskný ornamentálny panel s maskou a orlom medzi dvomi faunami v dolných rohoch a dvoma orlami v horných rohoch (1549)

Rembrandt van Rijn: Únos Ganymeda (1635)

P. P. Rubens: Prometeus (1611-1612)

Stredoeurópsky grafik z 2. polovice 17.storočia: Ján evanjelista (drevoryt, 1650-1700)

B. Thorvaldsen: Ganymedes s orlom (19.st.)

G. Doré: Orol (Božská komédia, Purgatorio, 19.st.)

orol dvojhlavý - Baleka: do Európy prinesený počas *križiackych výprav* (pozri *kruciata*) od *Chetitov*, ktorí symbol odvodili zo sumersko-babylonského búrkového božstva, *dvojhlavého leva*; symbol božskej moci nadobudol v dobových podmienkach význam svetovlády; z chetitských vzorov prevzatý *seldžukovskými* Turkami; podľa iných prameňov je dvojhlavý orol odvodený z mýtu o *Diovi*, ktorý poslal protiľahlým smerom dva orly, ktoré obleteli svet a stretli sa v *Delfách*, v strede sveta, kde potom sedeli po stranách posvätného kameňa *omfalu*, na *pupku sveta*; symbol prevzalo tiež *kresťanstvo* a spojilo ho s významami písmen *alfa* a *omega*, vzťahujúcimi sa ku *Kristovi* ako k bohovi, prvému a poslednému (*koptské*, *rímske*, a *galské stély*); dvojhlavý orol symbolom rímskeho cisára *Konštantína* (symbolizoval spojenie východnej a západnej časti *Rímskej ríše*; v tomto význame prevzal *Karol IV.* symbol dvojhlavého orla rovnako ako *ruská cárska ríša* (do 1917) a *rakúsko-uhorská ríša*; byzantský dvojhlavý orol sa dodnes objavuje na grécko-ortodoxných kostoloch a kláštoroch; 1354 *dvojhlavý orol* zahrnutý do *nemeckého cisárskeho erbu* (Biederman: uvádza od roku 1433); po rozpade ríše 1806 sa stal symbolom *rakúskeho cisárstva* (do 1919); v *slobodomurárskej* symbolike je orol dvojhlavý symbolom 33. stupňa škótskeho rítu, pričom má na oboch hlavách korunku a v pazúroch drží vodorovne ležiaci *meč* (heslo: *Deus meumque ius* – „Boh a moje právo“); na štítoch alebo štátnych znakoch často znázorňovaný z

dôvodov symetrickej štylizácie; pôvod dvojhlavosti má aj špekulatívne vysvetlenia: dvojité funkcia *rímsko-nemeckého* cisára a nemeckého kráľa; v *heraldike* jestvuje aj variant orla trojhlavého

Willem de Pannemaker: Vďaka zbraniam cisára Charlesa V (tapiséria, Brusel, 1540)

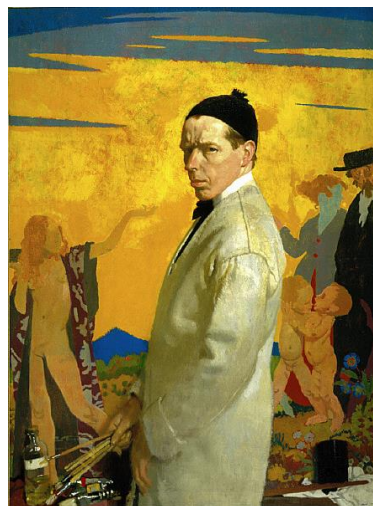

I. Bilibin: Plagát z výstavy (1904)

orol trojhlavý - v heraldike: trojhlavý orol s hlavami aj na koncoch krídiel (*erb minnesängera* Reiman von Zweter)

Orpen William - (†1931); írsky maliar portrétov a vojnových námetov; pracoval hlavne v Londýne; pozri *Prvá svetová vojna*

http://en.wikipedia.org/wiki/William_Orpen

W. Orpen: Zonnebeke

W. Orpen: Autoportrét

W. Orpen: Kúpeľ

Orphanus - dnes už stratený vínočervený *opál*; tj. dosiaľ v svojej kráse nevidený (tiež Múdry) vsadený v korune cisára svätej ríše rímskej národa nemeckého (pozri *rímsko-nemecká ríša*, *ríšske insígnie*); mal ochranné poslanie (pozri *apotropajný*)

Orphne - *www*: v *gréckych mýtoch* podľa jednej verzie dcéra *Acherona*

orphrey - *orfrey*

orpigment - preklade: "zlatý pigment" čo je vlastne ten istý názov ako *auripigment*; *žltá kráľovská*, *auripigment*; pozri *opperment*

orsej - farbivo získavané zo stélok niekoľkých druhov lišajníkov; chemickými postupmi (najmä kvasením) získané kašovitité farbivo; po vysušení a rozemletí orsejovej pasty a pridaním kyseliny alebo líhu

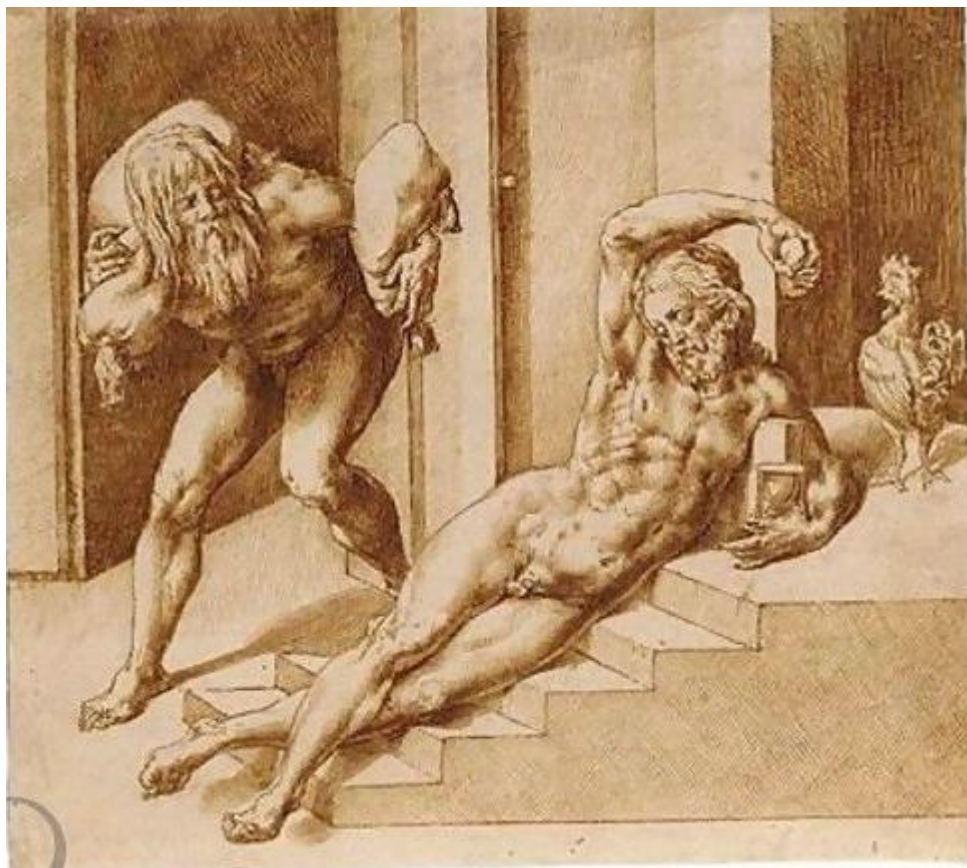
získané višňovo červené alebo modrofialové práškové farbivo *persio*; často používané v staroveku na farenie tkanín; v 19.st.nahradené *anilínovými farbami*; synonymum k *orsílie* (?)
Orsi Lelio - (†1587); tiež známy ako Lelio da Novellara; *manieristický* maliar a architekt, žiak Antonio da Correggio; navštívil Rím v 1554-55; bol ovplyvňovaný Girolamo Bedoli, Correggio, Giulio Romano, rovnako ako Michelangelo a jeho nástupca Daniele da Volterra; pozri *talianski maliari renesanční*, *talianski maliari 16.st.*, *manieristickí maliari*,

https://en.wikipedia.org/wiki/Lelio_Orsi

<https://www.google.sk/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Orsi+Lelio>

L. Orsi: Neptún obklopený nižšími božstvami (perokresba hnedým tušom, hnedé lavírovanie, vysvetľovanie bielobou, 1526-1587)

L. Orsi: Alegória času so starým mužom niesúcim vrecia okolo mladšieho spiaceho muža (16.st.)

L. Orsi: Scéna záplavy s mytologickými morskými monštrami (velificatio, freska, 16.st.)

L. Orsi: Apolón vychádza so slnečným vozom (brunaille, 16.st.)

L. Orsi: Kristus medzi krížmi (grisaille, 16.st.)

L. Orsi: Kristus zomrel pre milosrdenstvo a spravodlivosť (2.pol. 16.st.)

L. Orsi: Kristus zostupuje do pekiel (16.st.)

L. Orsi: Martýrium sv. Kataríny (1560)

L. Orsi: Noli me tangere (1575)

L. Orsi: Cesta do Emauz (1560-1565)

L. Orsi: Sv. Cecília a sv. Valerián (detail, 1555)

orsílie - druh *farbiva organického*, získavaného z lišajníku; pozri *lakmus*, *oršej* (synonymum ?)

Orsola - tal. variant mena kresťanskej svätice *Voršily z Kolína*

orta ojunu - typ *tureckého divadla*, improvizovaného, ľudového žánru

Ortega Juan de - *Ján pustovník*

orto - gréc.; v zloženinách prvá časť slova s významom rovný, priamy, správny, vhodný

ortodoxia, **ortodoxný** - 1. pevné a nezvratné pridržanie sa určitého myšlienkového smeru, učenia, presvedčenia, viery; jej opakom je *heterodoxia*; v umení pozri *Kristus víťazný*
2. v cirkvi: *pravoslávie*; pozri *katolíkon*

http://en.wikipedia.org/wiki/Eastern_Orthodox_Church

ortodoxná cirkev - pravoslávie

ortodoxné ikony - pozri *ortodoxné východné ikony*

ortodoxné východné ikony - pozri *bieloruské ikony, ruské ikony, srbské ikony, ukrajinské ikony*

https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Eastern_Orthodox_icons

Ortos/Orthos - v *gréckej mytológii* dvojhlavý pes (pozri *Kerberos*), syn *Echidny* a *Týfóna*, ktorý spolu s obrom *Eurytiónom* strážil stádo obra *Geryona*; doviest' toto stádo bola desiata úloha *Hérakla*; objavuje sa na niekoľkých vyobrazeniach s *Héraklom*

ortoklas - číry, biely, žltý a červený jednoklonný nerast, hlinítokremičitan draselný (jednoklonná forma živca); podstatná súčasť vyvrelín, *bridlíc* aj niektorých sedimentov; používaný v keramickom priemysle; jeho *drahokamovou* odrodou je *adulár*; (pozn. potom *Täublom* uvádzané trojklonný *amazonit*, *oligoklas* a *slnečný kameň* nie sú ortoklasmi)

Technický náučný slovník: nerast kremičitan hlinítodraselný KAlSi_3O_2 , jednoklonný, zo skupiny živcov; používaný pri výrobe *smaltov*, *porcelánu* a *glazúr*; niektoré odrody, napr. mesiačik (*adular*) alebo žltého madagaskarského ortoklasu sa používa ako polodrahokamov; vetrá na *kaolín*

Ortoklas

ortostat - stojace kamenné obkladové dosky, zvyčajne zdobené reliéfmi (na *sokloch*, tehlových stavbách, *celách* ad.); pozri *apadána*, *iránske umenie*

ortuť - v stredovekej alchýmii jeden z kovov, ktorý chceli *alchymisti* premeniť na zlato; v čínskej mytológii pozri *Chung-li-čchiän*

Orvieto (dóm) -

http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Facade_of_Duomo_di_Orvieto_-_Reliefs_of_the_forth_pillar

tzv. **Orvietský kratér** - *vázová maľba* z pol.5.st.pr.Kr.; attická červeno-figúrová maľba s názvom: Záhuba *Niobe* a jej detí; *Louvre*

<http://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/attic-red-figure-calyx-krater-known-niobid-krater>

Orvietský kratér